

POJETÍ SOCIÁLNÍHO STÁTU

Potřeba bezpečí. V 19. a 20. století začíná stát odpovídat – garance bezpečí a jistoty.

Pojmy: SOCIAL SECURITY STATE = STÁT SOCIÁLNÍHO BLAHA

SOCIAL SERVICE STATE = STÁT SOCIÁLNÍHO BLAHOBYTU

WELFARE STATE = SOCIÁLNÍ STÁT

Je to stát se silným veřejným sektorem a s výraznými intervencemi vlády do veřejného sektoru. Je to stát, v němž se zodpovědnost, za základní životní podmínky lidí, stává veřejnou záležitostí. Stát, který hledá třetí cestu mezi centrálně řízenou ekonomikou a ekonomikou volného trhu.

Proč sociální stát vznikl?

Nosnou myšlenkou je PŘEROZDĚLOVÁNÍ – 2 způsoby:

1. to, co bylo rozděleno „nespravedlivým“ trhem
2. přerozdělování šancí

Sociální stát se krystalizuje v různých podobách. Industriální společnost vytvořila několik stavů závislosti jedince:

- související s věkem – období dětství, stáří – musím spoléhat a priority na druhé
- fyzická či psychická nemoc či bezmocnost
- nezaměstnanost, nedostatek práce – společensky determinována závislost

Sociální politika se opírá o dobré zdraví, vzdělání, zajištěnost obyvatel nezbytnými příjmy s cílem vyrovnat šance a zajistit důstojnou životní úroveň. Sociální stát se orientuje na to, že sociální podmínky jsou věcí veřejnou.

Nerovnosti

Vyrovnaní nerovností v životních šancích – základní problémem je nerovnost šancí jednotlivých soc. skupin.

Sociální stát může tyto nerovnosti vyrovnávat a to:

- a) *příležitosti dané společnosti* – zajištění přístupu k různým zařízením (škola, nemocnice) nebo k pracovním příležitostem. Zajištění volného potupu ke vzdělání je jedním ze základních prostředků ve vyrovnávání životních šancí.
- b) *Příležitosti darované přírodou* – fyzické a duševní nadání lidí. Programy na vyrovnávání startovních handicapů v řadě podob.
- c) *Příležitosti dané prostředím* – do kterého jsme se narodili, včetně vazeb, sítí rodiny
- d) *Požadavek různých svobod* – svoboda přístupu k zaměstnání,...

Funkce a cíle:

Sociální stát má tyto funkce:

1. Záchranná – zabraňuje propadu jednotlivců či rodin pod uznanou hranici životního minima.
2. Pojišťující funkce – působí proti nepříznivým dopadům různých soc. událostí (mateřství, invalidita, stáří)
3. Aktivizující a kultivující – na rozvoj lidského potenciálu

Sociální stát garantuje 3 aktivity:

1. základní příjem na úrovni minima
2. poskytuje sociální dávky, které umožňují předejít, zmírnit nebo překonat sociální rizika
3. zajištění veřejných sociálních služeb odpovídající úrovně pro všechny občany bez ohledu na jejich sociální status.

Sociální stát by nemohl existovat bez solidarity.

Programové cíle sociálního státu:

- sociální bezpečí a jistota
- blahobyt občanů
- sociální suverenita a důstojnost
- legitimita sociálního systému
- zlepšení kvality osobního a společenského života
- snížení sociální nerovnosti a vyšší sociální spravedlnost

Faktory ovlivňující vývoj sociálního státu:

- Vnitřní faktory – demografický vývoj, ekonomika, politická vůle vlád, hnutí lobbyistů, sociálně-psychologické faktory, vlivy nátlakových skupin, vývoj institucí, vlastní sociální struktury
 - Vnější faktory – kulturní difúze, mezinárodní standardizace, mezinárodní spolupráce
- Výskyt těchto podmínek nemusí být startovacím knoflíkem, působí spíše vnější faktory.

Historie:

Táborité – ostrov Utopie – u nás dostaneš vše, co potřebuješ.

Vzniká v 19. století, ale fakticky se řadí počátky ke 40. letem 20. století. Spojeno se jménem lorda **Williama Beveridge** – v roce 1911 vytváří pojišťovací zákon – první pojištění. Během 2SV byl postaven do čela královské rady, aby vytvořil komplexní systém sociálního zabezpečení – 1941 – opíral se o Rooseveltův New Deal.

Sociální stát byl založen na solidaritě těch, kterým se momentálně daří, a těch ostatních, u kterých se předpokládá, že úspěch a neúspěch se střídá, a že se postaví znovu na nohy.

Vznikl jako pojistka pro ty, kteří nevlastní žádný majetek, jejich oporou je jen zaměstnavatelský objekt.

Sociální stát funguje jen tehdy, když velký počet přispívá do „měšce“, spíše pro malou skupinu, která toho využívá.

Vývojové etapy sociálního státu:

1. experimentální počátky (80. léta 19. století – 1930 – hospodářská krize)

Navazuje na chudinské zákony a podpory snahou o vytvoření pojišťovacích témat (1911 – Beveridge) – forma dobrovolnosti, ale přechází na povinný model pojištění (Německo, Rakousko, Itálie, V. Británie).

Počátky sociálního státu se opozdily tam, kde byl liberalismus (USA, Kanada).

Výsledek: Uznání skutečnosti, že rizika průmyslové práce jsou věcí veřejné zodpovědnosti.

Uzákoněna 8 hodinová pracovní doba, přijaty kolektivní smlouvy, péče o zaměstnance. V Z Evropě se školství stalo veřejným.

2. vyrovnávací opatření (1930 – období 2SV)

Aktivity Roosevelta (4x zvolen) – Nový úděl = New Deal – snažil se dát obživu a práci těm, kteří přišli o vše. Táboře u řeky Tennessee – budovány továrny atd..

Švédsko – Koncept sociálně-demokratického sociálního státu – K. Gunnar Myrdal – formulace rodinné politiky, rozšíření na oblast státní podpory nezaměstnanosti, pojištění v mateřství a nemoci.

John M. Keynes – říkal, že stát reguluje ekonomiky, v roce 1934 navrhl financovat uspořádání sociálního státu – navrhl daně – ve prospěch sociální politiky.

Sociální stát sám zvyšuje nová pracovní místa a poskytuje sociální dávky v nezaměstnanosti, podporuje kupní sílu a chová se pozitivně.

3. sociální přestavba (po 2SV – 60. léta 20. století)

Nové národní moderní sociální státy. Zakládá se sociální legislativa a sociální instituce, které zajišťují ochranu jednotlivce do kolébky do hrobu. Zabezpečení existence minima, národní zdravotní služby hrazené z daní. Rozvívělo se školství a podpora plné zaměstnanosti.

4. sociální expanze = „ Zlatý věk sociálního státu“ (1962 – 1973)

Bezprecedentní růst životní úrovně lidí, dostatek práce, štědrý stát. Vzrostl počet lidí, kteří měli nárok na sociální dávku či pomoc -> v 70. letech se sociální stát stal fiskálním -> 5. vývojová etapa soc. státu.

5. stagnace (1973 – 1980)

Zesílila tzv. ropná krize. Sociální stát se v mnohých národních státech dostal do potíží, výdaje nevyhnutelně rostly v důsledku nároků obyvatel na sociální služby.

6. rekonceptualizace sociálního státu (1980 – dnes)

Snaží se dospět k renesanci. Nutná redukce sociálních programů (např. Krize důvěry – souvisí s nechotou podporovat sociální zabezpečení ostatních spoluobčanů, byly nakonec překonány).

Současné faktory ovlivňující sociální stát:

- Socioekonomický rozvoj – industrializace, urbanizace – vytváří vyšší ekonomickou bázi pro výraznější aktivity státu v sociální politice
- Vývoj politických institucí a struktur – žádná vláda si už nedovolí přehlížet pozornost věnovanou sociálním otázkám a problémům
- Politická mobilizace dělnické třídy – hlavní vliv dělnických stran a odborů
- Vliv institucionalizace jednotlivých typů sociálních států – vnitřní, vyšší sounáležitost

Co způsobuje krizi sociálního státu od 80., 90. let?

1. neúměrný růst nákladů – veřejné sociální výdaje jsou velké, těžko se redukuje, mají tendenci o 5 % každoročně narůstat
2. ztráta efektivnosti sociálního státu – je drahý. Žádost – zpracovat – podat – vyplatit -> obrovský byrokratický aparát – stát ho musí platit (úředníky,...)
3. ztráta sociálního konsensu – proč? Neefektivní, různé názory. Existují lidé, kteří v tom „ umí chodit“.
Dnes: Francie – dvou-skupinový stát – 1. rozvoj, 2. nepracující, žijící se sociálního státu. Vinu zde nese i sociální stát.
4. demografické změny – od roku 1994 – mortalita převyšuje nad natalitou.
U nás – přirozený úbytek lidí – loni došlo ke změně – cíl pro migrující občany

Krize má podobu ekonomickou, politickou, institucionální, legitimacy.

Typologie sociálního státu: Typy reflektují rozdíly.

Několik pojetí:

- a) **REZIDUÁLNÍ POJETÍ** – sociální péče v užším slova smyslu, sociální stát jako souhrn opatření, aby společnost zvládla své sociální problémy
- b) **INSTITUCIONÁLNÍ POJETÍ** – sociální péče v širším smyslu, jako nástroj pro některé zvláštní společenské potřeby, bez ohledu na posuzování jednotlivců
- c) Nejznámější je typologie od Ttimusse:

1. Sociálně-demokratický = Skandinávský typ

Typický pro Švédsko.

Aktivní sociální politika, která všem poskytuje relativně vysoký standard životní úrovně.

Všichni platí, všichni získávají.

2. Liberální režim

Typický pro USA a Velkou Británii.

Založen na dodržování minimálního standardu, ale univerzální přerozdělování je omezeno. Sociální pomoc má silně kontrolované podmínky, aby byly splněny nároky na dávku -> sociální stigmatizaci klientů s nízkými příjmy.

3. Konzervativně-korporatický režim

Typický pro Německo.

Zachoval statutární rozdíly vzniklé na trhu práce.

Stát zasahuje v okamžiku, kdy jsou možnosti rodiny vyčerpány. Dávky jsou status. diferencovány.

4. Model Latinského pobřeží

Typický pro Řecko, Španělsko.

Institucionální nástroje sociálního státu schází. Sociální zákon se objevuje jen na politickém spektru, je to způsob, jak ovlivnit voliče.

Stará se rodina, jen málokdy stát.

Finský příklad – posun od sociálního státu k sociální společnosti, rok 1987.

Welfare state -> welfare society.

2 základní trendy:

- Zapojit nestátní organizace.
- Využívat místní lidský kapitál – naučit lidi, humanitární pomoc je nutností, ale nesmí se zaměřit na pomoc v rozvoji.

Příklad USA

Welfare state -> Welfare (= péče o zaměstnané)

Zdrojem chudoby je nedostatek práce, vzdělání a zdravotní péče.

Zlepšení: Lidem dal práci. Světová i Evropská banka garantují různé projekty – člověk je vázán určitou prací, aby nelenošil.

